

84 v tu chvíli jako nejdábelštější rozkošnictví, jako nejsmyslnější neřest. A dvě sporé slzičky, hořké hořkostí celého dlouhého pustého života, promačkávají se mu z tvrdých kornatých očí.

Postilión smrti

85

Byl to kostnatý chlap, jemuž nescházelo mnoho do šesti stop, ten Horáš, který byl postiliónem na zapadlé poštovské stanici, složené ze slavného historického zámku a zcela malé dědiny. To hnízdo leželo v hustých lesích na stoku dvou horských řek, jaksi mimo všechny cesty a trati života. Jako by to byl ostrov pominutý časem a jeho tokem; pohřebiště mocných knížat, jako by byl celý také trochu hrobkou rozežíranou vlhkou plísní. Všecko, co tu žilo — a nebylo toho právě mnoho —, žilo ve stínu starého zámku a patřilo k němu jako jeho živé nebo mrtvé zařízení. Majetkem zámku byly i ty úřednické rodiny polní i lesní správy, i to služebnictvo zámecké, i ta čeládka dvorská.

Málokdo věděl, kdy a jak sem zapadl Horáš. Málokdo věděl, že se sem přišel pohřbít ten chlap, jehož život předtím byl sám plamen a smolný dým a kouř prostoupený chvostem jisker. Nebylo na beskydských horách nepokojnějšího chlapa, obávanějšího rváče a nebezpečnějšího pytláka nad Horáše, pokud byl mladý. Chlap rovný jako jedle a šumný jako bříza, měl v zbojnické tváři smutné melancholické oči zvířete nad tlustými rty, skrojenými tak lakotně, že byly skoro vyšpulené, odkrývající bílý dravčí chrup; těch melancholických smutných očí! Kolik žen zmámily v městečkách a po dědinách, kdo by dovedl spočítat?

Až i je jednou zmámila v okresním městě drobná, zdánlivě plachá dívka v zájezdní hospodě na předměstí, zlatovláska s vlhkou září v očích přicloněných dlouhými řasami, rozsvícených

v drobné bledoučké tvářičce tak horečně, až jich měla co unést. Rvác, který vybíjel široko daleko v horách všecky hospody o poutích a posvíceních, zkontl pod jejím měkkým provinilým úsměvem a roztál v laskavé záři těch vlhkých fialkových očí. Opustil svá scestná zaměstnání a snažil se ze všech sil nalézt si něco pokojnějšího a něco takového, co by mu umožnilo setkávat se s ní co nejčastěji.

Stal se povozníkem a svážel z hor dolů drva, která skládal na železniční stanici v okresním městě. Nikdo nedovedl tak vzkřiknout na koně jako on, nikdo jich nedovedl pouhým prásknutím biče rozehnat do kroku tak plyného! Někdy ze zpupnosti odpřáhl spřežení a spustil vůz s kopce dolů po císařské silnici, sedě na něm a řídě jej tak bezpečně, jako by to byla dětská hračka. A smál se jen svými krátkými zvířecími rty, světlým chrupem, když matky a chůvy s poplašeným křikem posbírávaly děti hrající si v škarpách, na okraji silnice.

Jednou o svém zájezdu do města, když kvetly šeříky v nízkých zahrádkách před předměstskými domky, vešel večer do hospody u Bažantů. Několik vojáků sedělo v zakouřeném výčepu a házelo po jeho Bětce zamilovanými očima a později také pošklebky a urážkami. „Držet hubu,“ a již vyletěl nůž z holinky a zatkl se do temného lantveráckého sukna jednoho ze sprostácké společnosti. Vojáci skočili po svých bodlech, ale dříve než jich dobyli z pochev, leželi dva z nich pohmožděni v příkopě před domem. Ostatní pobodali sice také Horáše, jeden z nich rozpoltil dokonce jeho hořejší ret, ale pole opanoval přece ten křepký Horáš, rvác z profese a bijec z vášně.

Ale to bylo jeho poslední slavné vzkypění. Hned druhý den řekl o ruku Běťčinu jejímu poručíkovi, malému usmolenému truhláři s roztřesenou kozí bradou a blekotavou uprskanou řečí. „Ale šmarja,“ šišlal Jermář, „to jsou noviny; jen máte-li také, človíčku, z čeho ženu uživit?“ „Malé starosti,“ mávl rukou Horáš a ještě týž večer vrátil se v postiliónském mundúru k Jermářovi zcela udivenému nad spěšností ženichovou.

I jezdil Horáš, kdysi slavný vozka pohorský, skromněji s pá-

rem unavených hnědáků několikrát za den po prašné silnici od pošty k nádraží a nazpět. A snášel s jakousi mužnou pohrdou výsměch někdejších kamarádů, kteří sešli někdy z hor zahýřit si do města, jako odolával jejich svodům, aby s nimi prometal špeluňky.

Horáš vysedával nyní celé večery doma u Bětky, pozorný až do něžnosti, úzkostlivý o tu bílou průsvitnou zlatovlásku, kterou tak krušila péče o domácnost, jako by to bylo těžké břemeno, které jí někdo naložil na její útlé plece. Její oči, stále zasněné a rozzírané kamsi do minula, unavovaly se tak rychle pletením kabátků a punčoch pro dítě nebo látáním jeho prádla! Nebo byla Bětka ze žen, kterým je třeba, mají-li růst a kvést, aby byly zalévány soupeřnými pohledy několika mužů? Budiž tomu tak, budiž onak: Bětka, která kvetla v začazeném ovzduší předměstské hospody, v hluku, řevu a dýmu chlapů často velmi otrlých a nerudných, vadla v čistotné světnici, v péči milujícího muže.

Jednou v dubnu, kdy se jarní slunce již rozehýřilo na starých městských šancích, pod nimiž se krčil domek Horášův, vešel do bytu malý obtloustlý pán s parukou a koštěnými okuláry a proklepával dlouho schnoucí hruď Běťtinu. Mlaskal pak dlouho krátkým masitým jazykem, špule vyholené rty, a kroutil hlavou. A za tři dny odvázel Horáš Bětku do krajského města do nemocnice.

„Bude to dlouhé stonání,“ řekl doktor; „bude jí tam lépe... a vám ostatně taky: mohla by vás i nakazit. Máte tam někoho známého, kdo by ji mohl občas navštívit?“ Objevilo se, že tam měli opravdu příbuznou, starou tetu, sestru matky Horášovy. Bětka stonala právě šest neděl, když přišlo psaní poslané tetou. Horáš neuměl číst, a přece když roztrhl obálku a vytřeštil oči na klikatinu čar a teček, vypukl v divoký řev a bil hlavou o zeď. Tu po prvé se v něm ozval záhadný dar rozumět listům, jejichž obsahu neznal, byl-li jen ten obsah drtivý.

V jeho ulici bydlil starý listonoš Vintíř; i stalo se nejednou, že v prvních letech hoře vdovského zašel k němu Horáš na ně-

mou besedu. Stařec přinesl z pošty v brašně dopisy, které mu bylo časně ráno roznésti v jeho okrsku. Vintíř i Horáš, hlavy podeprény v dlani, ruce opřeny o stůl, tupě zírali před sebe s vyhořelými mozky, se zamženým zrakem. Myslili na všechno a na nic; myslili na mrtvé ženy, na zfušovaný život. V prázdné mlze, která jim civěla v podzimních večerech do okna, hasly jiskry vzpomínání — na koho? na co? sami by nedovedli říci. Tu někdy, když mlčení zvláště jej tížilo, vyskočil rázem Vintíř a vysypal celý obsah brašny, tu závěj dopisů a lístků, na stůl, třebaže na ně své kalné oči. A Horáš rozmetnuv je po stole, vznášel se nad nimi chvíli zrakem i rukama, jako by z nich očekával výron nějaké elektrické vlny, vylití nějakého tajemného fluida. A náhle jako jestřáb na slepici vrhl se rukou na jeden z nich, jakoby přitažen k němu nějakým magnetem, a vykřikl chraptivým hlasem: „Ten, tenhleten nedoručuj, sedí v něm smrt! Nedoručuj! pravím ti.“ A sápal se po něm, aby jej zmačkal neb rozerval; a Vintíř měl co dělat, aby jej zachránil před Horášovým rozběsněním, které se pak vylilo z něho divokým posupným smíchem za dveřmi, když si byl narazil čepici a vyrazil ze sednice. A s jakou pověřenou hrůzou odevzdával potom Vintíř dopisy takto neblaze poznamenané, když se záhy ukázalo, že Horášovo věšebné umění jen zřídka kdy selhalo!

Horášova Otylka rostla jako z vody; a byla to druhá matka, křehká zlatovlásky s bohatým vlasem, modré oči kouzelně vlhké, přicloužené zlatými řasami, drobný bledý obličejíček a v něm jakýmsi neviditelným nožem zakrojené krvavé rty, volající předčasně po líbání, líbání, líbání; těkavá jako nebožka a kočetná jako nebožka; květ nad močálem, který jako by se nemohl rozvíjet než v dusném skleníkovém nebo bahenním vzduchu. Jak záhy utíkala otci z domu a tančila, ještě školačka, s výrostky o muzikách!

Jak ji přitahovala všechna místa rozkladu a tlení, jako by ji očkovala jakousi třetivou horečkou nebo zimnicí, která ji až zuby rozjektávala touhou po rozkoši! Jak pilo její nervosní chrípí to bouřkové ovzduší vášně a neřesti, jak jí svítily oči za-

žehnuté churavou nedočkavou touhou po hříchu, kterého nemohlo ještě unést její polodětské tělíčko! Měla cosi utopenec-kého ve výrazu tváře: každý četl z ní hned ten vír, který ji nelitostně rval do svého středu; a podivno, každý přitakával té fatalitě, která ji poznamenala znamením neviditelným, a přece každému patrným. A nikdo se nepodivil, když jednoho dne zmizela z městečka; naopak, lidé pocítili jakési tajné uspokojení, jako když se urychlil děj, o jehož výsledku nemohlo býti nikdy pochyby. A kupodivu, nepodivil se mnoho ani sám otec, Horáš. Jako by mu utekl cizí psík, který si nemohl a nemohl u něho zvyknout. Až dvě léta potom, když Otyla utonula v nočním životě velkoměsta a když mu to kdosi oznámil listem, pochopil tu Jobovu zvěst, dříve než mu Vintíř doručil dopis a než mu jej přečetl: působením toho tajemného fluida, kterému jako by podléhal nyní již na dálku.

A tehdy přijal místo postilióna v tom zapadlém skalním hnízde, kam se šel pohřbít, jak si sám řekl.

První člověk, s kterým se Horáš ve Výspě seznámil, bylo šestileté děvčátko lesmistrovo. Jak se podobalo na jeho Otylku, zastavilo si ihned jeho pozornost a zakotvilo ji na sobě pro všecek další čas. Týž nepokojný plápolavý plamének nervosity zmítal se v její celé bytosti jako svíce rozsvícená v tahu větrném. Jen aby neuhořela tak rychle jako Otylka, zastrašilo ho při prvním pohledu na ni v mysli. A znepokojen pozoroval rychlý růst dítěte: vyčouhlé lidské vyžle připomínalo jaksí i zevnějškem prudký plamen, rychle sám sebe stravující. Jeho oči, kdysi mámivé, stávaly se nyní starostlivými a úzkostlivými jako oči matčiny. Zevrubně zkoumal při každé příležitosti to cizí dítě; a přál si nejednou mít křídla jako kvočna, aby je mohl pod ně ukrýti.

A zatím co vlastní matka, nevšedně lehkomyšlná, tančila po plesích celé noci, tento starý chlap snil starostlivé sny o úrazech a nebezpečích dítěte a vstával ulekán hrůzou, není-li dítě ohroženo. Úsluhami, které prokazoval kuchaře, dovedl se vetřít do domácnosti, státi se její podřízenou součástí a býti tak,

pokud možno, nejvíc kolem dítěte. Jak často dělal mu koně, leza po čtyřech, jak rád snášel jeho rozmary a výbuchy hněvu, kterými ho děvčátko častovalo za všecku jeho oddanost a psí pokoru!

Pak chodilo do školy a Horáš byl šťasten, směl-li mu nésti domů brašnu s učením. Ale utrpení jeho začalo se a stupňovalo se víc a víc, když Mimi dorostla věku panenského. Tu každý den vývoje mu ji odcizoval, každá hodina odstrkovala jej od ní ledovýmá rukama, každý týden unášel ji jako vítr vysoko, vysoko nad něj kamsi do oblak. Jak zřídka směl se jí přiblížit a jakým odcizeným zrakem hleděla nyní na starého přítele dospělá slečna! To rdousilo mu hrdlo hůř než pěst vrahova. Jakoby opilý, cele ve snách zapředený potácíval se nyní Horáš k bytu lesmistrovu, šťasten, zachytil-li jen záblesk z krásy Miminy, přešlehl-li ho jen letmo její ztracený úsměv, který nepatřil věru jemu. Jako pes dovedl vystát večer celé hodiny u prahu domu lesmistrova a psovsky byl šťasten, hodila-li mu dívka v roztržitosti cosi, co bylo věru kostí ohlodanou jinými. Jeho oči plály jako v horečce, jeho chůze dostávala něco z chůze náměsíčníkovy: stával se nápadným a stal se brzy směšným svému okolí.

Tu dobu začal Horáš, až posud zcela lhostejný k obřadům náboženským, chodit do kostela. Zahleděn na Madonu, kterou unášelo na oblacích několik andělů do víru azurného, zatím co se dole choulily sivé hlavy apoštolů, přenášel si ten děj na sebe a na Mimi. Zbožštil si ji úplně, bál se přiblížit se jí, bál se, že ji poskvrní i svými myšlenkami; a tak se s ní stýkal jen v chrámě a jen ve snech.

Jak užasl jednoho dne, když ji spatřil před stájí, bílou jako rozkvetlou třešničku, vonnou jako závan větru vydechnutého fialkovým zátiším parku. Jako by blesk sjel před ním: kolena mu povolovala, zuby se rozdrkotaly. Dlouho nemohl pochopit smysl jejich slov, když mu podala dopis a vsunula do dlaně peníz a řekla: „Postilióné, tohleto mi musíte dodat do svojšínského dvora panu správci Jiříkovi, ale jistě! jistě! Vždyť jezdíte přec okolo. A nikomu ani slova, slyšíte? Ani slova!“ Bděl, nebo

sníl? Ale v ruce třepetalo se mu přece cosi bílého, co bylo psaním s adresou, a na dlani pálil peníz hůř než rozžhavená krupě z olova. Kéž se mu propálila až do krve, kéž se od ní zažehl a vzplanul celý! Menším utrpením by mu to bylo než provést úkol, který mu uložila Mimi. A přece poslechl! Poslechl s odpořem, se vzdorem, se zafatými zuby, ale přece poslechl.

Bylo mu, jako by mu Mimi navalila na plece ohromné balvany, kterých nemohl vzepřít, a které přece, kupodivu, nesl, byť vrávoraje a hroutě se pod nimi. Ale když stanul před mladým silným správcem hospodářským, odevzdával mu dopis s pohledem tak posupným a šlehl po něm zrakem tak nenávistným, až ten krevnatý muž v jezdeckých botách a s bičíkem v ruce bezděky o krok před ním ustoupil a zabodl se do něho udiveným zrakem. Teprve poslední vteřinu se vzpamatoval Horáš a poklonil se hluboko až po pás svému vítěznému soku jako nějaké bytosti vyšší: smrti nebo osudu. Pak odvrátil se od něho rychle a potácivým krokem šel k svému vozu. Cítil podivnou bolest na prsou a sucho škrabalo ho v hrdle. Teď jsem dal dobrovolně hlavu na šíny, prošlo mu myslí; ještě chvíli a vlak mne přejede. A ten večer opilý se do němoty po prvé po dlouhých a dlouhých letech šedou, jako kdysi v době své mladosti na kopcích beskydských.

Ale sloužil, sloužil své princezně otrocky, psovsky, ulévaje sebeslabší plaménky odboje kořalkou a modlitbou. Věrně dodával listy Miminy správci a listy správcovy Mimi. Jen ruka jeho, když přijímala dopisy nebo peníz, trásla se víc a více, jen krok jeho byl kolísavější, zevnějšek zchátralejší, jen jazyk jeho blekotavější, jen jiskra v jeho oku doutnala slaběji a slaběji, jak ji zavalovala mlha tuposti. A tak odtékalo a oteklo jaro a bylo tu zpráhlé léto a Horášovi bylo, když přejížděl dřevěný dunící most nad vyschlou rozjizvenou říčkou, že se to v jeho nitru šklebí a cení ty tvrdé pusté kameny říční, rozchechtané do jakéhosi pustého smíchu. A byl tu konec srpna a nad „vysokou štrekou“ rudlý jeřabiny, půl výčitka, půl připomínka něčeho z jeho mladosti, co se takto hlásilo k němu a čeho se nemohl

dohádat, když o tom dumal těžkým olověným mozkiem, klímaje na sedadle svého starého rachotivého vozu.

A přece, cože to do něho vjelo jednoho zářijového dne, když mu odevzdával tentokrát ne správce, nýbrž poklasný za něho, dopis pro Mimi? Pod dotykem čehože se to vzpřimil a celý zpozorněl a se napjal jako ke skoku nebo k útoku? Jakáže elektrická jiskra se to vybila do něho, jakým děsem prolamoval se mu ten list až na hrud, až pod hrud? Jakéže pekelné plameny v něm vřely a syčely a propalovaly se mu až do krve a odtud až do mozku, rozběšňující jej v jakési temné nebezpečné šílenství? První chvíle byl pomatený a nerozuměl nic z útoku toho ohně a těch jisker a těch hlasů, ale naráz pochopil! V tom dopise sedí smrt! Z ní tryská to fluidum, vylévá se ta vlna děsu a hrůzy, jak ji uhadoval jakýmsi tajemným smyslem v cizích i vlastních dopisech tam v Hostovicích, kde měl kamarádem starého listáka a bývalého švališera Vintíře.

Ne, ne, není pochyby, pekelný dopis nese dnes své Mimi a je pro ni dnes postiliónem smrti. Postiliónem smrti *ji*: své světici, své princezně, své Mimi! Kam to až došel! Kam to až dotáhl! Kam se to až probořil! A musí tomu tak být? Což kdyby sjel s celým tím furverkem tamhle dolů s kopce a rozmlátil to všecko o ty balvany tam dole v polovyschlé říčce? Jeho hlava pracuje, div se nerozskočí, pot vyvstává mu na zbrázděném, rozrytém čele. Ale co by s tím spravil? I kdyby spálil to psaní, spálí tím i to poselství smrti, které v něm je? Nevzletí smrt s dýmem z jeho popela a jako černý pták nedoletí za ní, nezatkne se do ní, nevyklove z ní všecku radost, a možná i život? A pak: což se nedůvěřuje v tebe, což není ubezpečena tvou věrností a poslušností? Neodevzdat ten dopis, což nebylo by to rovno zradě?

A co tak převaluje v sobě tu celou temnou hrůzu, zahryznutý do ní jako hladové zvíře do otráveného sousta, polapený v pasti, z níž není uniknutí, koně klušou a klušou naučeným rytmem, jdou jako spolehlivě natažený stroj a již se šklebí před Horášem úzká černá brána Výspy s tmavým podjezdem a již haraši rezivý

vůz po oblázkovém dláždění k poštovní budově. A co se to tam mží před ní? Co se to sneslo laskavého a teskného jako večerní červánek před tvrdá černožlutá, železem pobitá vrata? Je to svatá Panna z hlavního oltáře, je to nedočkavá Mimi, která vyběhla až sem, znepokojena čímsi, čemu sama nerozumí? A Horáš nechápe a neví nic, než že kdosi *čeká* na svůj dopis, a že ho *musí* odevzdat tomu, komu náleží. Vymne si oči těžkým pohybem ruky, přiclóní je proti světlu těžkou stařeckou dlaní, aby lépe viděl: ano, stojí tam Mimi vpitá zrakem do něho.

A stařec namáhavě vstává a šmátrá rukou po usmoleném kabátě a loví z náprsní kapsy bílý zapečetěný dopis. A chce ho podati dívce. Ale vtom jako by něco důležitého opominul, ukloní se jí hlubokou úklonou, z níž se již nevztýčí, neboť se zamotal těžkou závratí a padl k zemi těžkým olověným pádem, z něhož se nikdo nikdy nezdvihne. Ale úklona jeho byla hluboká a hodná toho velkého neštěstí, které se sesulo na nervosní postavičku jeho zbožňované princezny, s něž nebyla, ne, s něž nikterak nebyla.